

**جزوه درس تاریخ تحلیلی صدر اسلام
سال تحصیلی ۹۷-۹۸**

مدرس: احسان قباد

۱. لغت عبری است. ۲. لغت سامی
نژادان یمن است در معنای ماه قمری. ۳.
لغتی فارسی است برگرفته از ماه روز

عهد، حساب، تعیین و
شناساندن وقت و ذکر امری در
گذشته یا حال.

۱. خبر دادن از اجتماع انسانی و کیفیات
عارض بر آن. ۲. آشکار کردن احوال
انیاء، ائمه، فرمانروایان و حوادث بزرگ
مانند جنگ و فتوحات، بر حسب زمان.
۳. علم به قوانین گذشته و علم به
حوادث این قوانین.

دلایل مخالفین علم بودن تاریخ:
۱. تجربه پذیر نبودن تاریخ ۲. تاثیر غرض
ورزی و تعصّب در نگارش تاریخ ۳.
دشواری ارزیابی دقیق علل رفتارهایی
که منجر به شکل گیری یک حادثه
تاریخی شده است.

دلایل موافقین علم بودن تاریخ:
۱. همه را
نمی توان به دروغ گوئی متهم کرد ۲.
وجود ابزار سنجش برای تشخیص درستی
یا نادرستی نقل های تاریخی ۳. برخی
حوادث تاریخی به واسطه نقل یکسان از
طریق افراد گوناگون با سلایق گوناگون
طوری است که امکان وقوع تحریف در آن
راه ندارد.

ریشه لغوی

لغت

اصطلاح

تاریخ

ارزش مندی
تاریخ

▣ فایده خواندن تاریخ اسلام:

۱. اثبات مساله وحی و پیوستگی پیامبر خدا صلی الله علیه و آله به تعالیم الهی.
۲. شناخت احکام شرعی و چگونگی مراحل تشریع آن.
۳. آگاهی از رمز و راز توفیق پیامبر صلی الله علیه و آله در گذاردادن جامعه جاهلی به جامعه اسلامی.
۴. دست یابی به بخش گسترده‌ای از مبانی نظری و سنت عملی اهل بیت علیهم السلام در عرصه‌های مختلف فرهنگی، معنوی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی.

▣ وضعیت عربستان پیش از ظهور اسلام:

اساس ملیّت و بافت اجتماعی- سیاسی در این سرزمین، قبیله بود.

اساس قبیله سه پایه و رکن تعصّب قبیله‌ای، نسب فامیلی و جایگاه اجتماعی بود.

نبوت فرهنگ و ایدئولوژی مشترک
میان قبایل

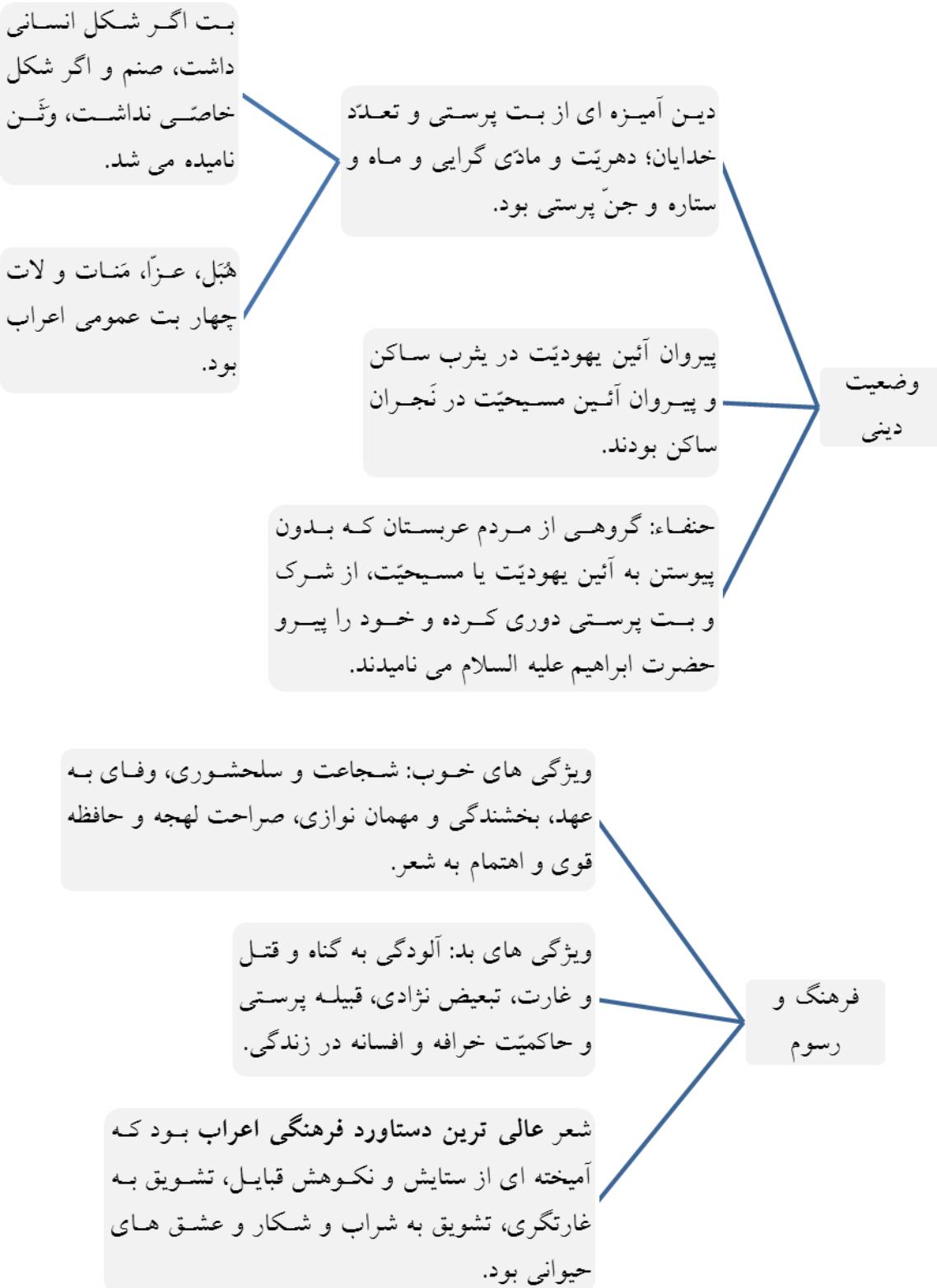
نبوت راه‌های ارتباطی مناسب

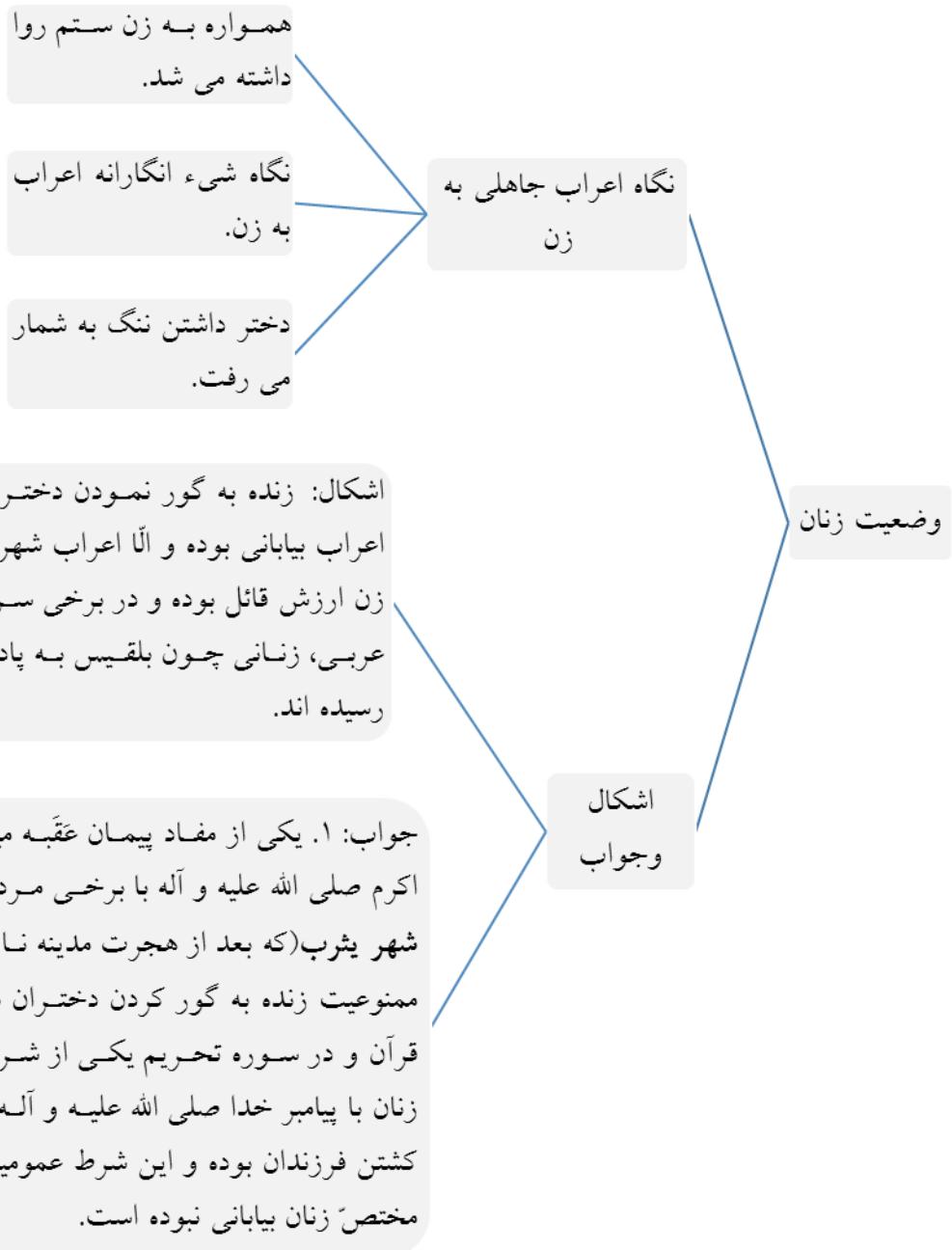
عامل جغرافیائی و دوری مسافت
مناطق مسکونی

محدودیت منابع اقتصادی

وضعیت سیاسی

دلایل عدم استقرار
حاکمیّت سیاسی

□ پاسخی به یک شبیه

از جمله شبهاهی که پیرامون شخصیت نورانی نبی مکرم اسلام صلی الله علیه و آله ایراد شده است، مساله ازدواج های حضرت رسول صلی الله علیه و آله می باشد. در این قسمت بر آنیم که به صورت تحلیلی فلسفه تعدد ازدواج پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را بیان نمائیم.

قبل از پاسخ این شبّه لازم است چند مقدمه را بیان نمائیم:

۱. علاقه به زن غریزه انسانی است

علاقه به زن از سوی مرد، امری عادی بوده که خداوند متعال در وجود مردّها قرار داده و این امر را مایه آرامش برای مردان دانسته است: «وَ مِنْ آيَاتِهِ أَنَّ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنفُسِكُمْ أَزْواجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً؛ وَ ازْنَانَهُمْ هَامِيَّةٌ أَفْرِيدُنَ زَوْجَهَا يَابِيَّ ازْجَنْسَ خَوْدَتَانَ اسْتَبْرَأَ يَافْنَ آرَامَشَ وَ خَدَاسَتَ كَهْ بَيْنَ زَوْجَهَا مَحْبَّتَ وَ دَوْسَتَيَّ رَاقْرَارَ دَادَهَ اسْتَ(سُورَةُ رُومُ / آيَهُ ۲۱)». وَ این علاقه نقص انسان نیست.

۲. عادی بودن تعدد همسر در صدر اسلام

این مساله در آن زمان امری عادی بوده و بیشتر مردان عرب و حتی در نقاط غیر عربی، بیش از یک همسر داشته اند و صرف داشتن همسران متعدد نقص و صفت مذموم برای یک مرد نبوده است.

۳. وجود تعدد همسر در آئین های پیشین

مساله تعدد زوجات امری نبوده که تنها در آئین اسلام بوده باشد. چنان که بنی اسرائیل و قوم حضرت موسی عليه السلام آن را روا می شمردند. این امر در جهان مسیحیّت و در میان مردم روم نیز امری رایج بوده و این گونه نبوده که اسلام تشریع کننده مساله چند همسری بوده باشد. بلکه اسلام امر چند همسری را انتظام داده و سامان دهی نمود.

۴. اکتفا به تک همسری در دوره جوانی

رسول خدا صلی الله علیه و آله در تمام عمر شریف خود از جوانی تا آخرین روز زندگی به پاکدامنی و عفاف- حتی نزد دشمنان- شناخته می شد و هیچ گاه به ایشان تهمت خلاف عفت و یا شهوت رانی زده نشد و نیز حضرت بیشتر عمر شریف خود را به یک همسر اکتفا نموده و حتی تا یک سال بعد از وفات حضرت خدیجه سلام الله علیها، همسر دیگری نگرفتند؛ در حالی که کسی که اخلاق و غریزه جنسی بیشتری دارد، حداقل به صورت مشروع به ازدواج های متعدد رو می آورد.

اما پاسخ شبّه:

بعد از ذکر این مقدمات و در پاسخ این شبهه می گوئیم: انگیزه های ازدواج های پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را در سه بخش کلی می توان تقسیم نمود:

الف) انگیزه سیاسی و اجتماعی(همبستگی با اقوام مختلف)

هنگامی که رسول خدا صلی الله علیه و آله به رسالت مبعوث شدند، بر ضد تمام معتقدات خرافی عصر خود قیام نمودند و این سبب شکل گیری جبهه گسترده ای از مخالفین در برابر ایشان گردید و لذا لازم بود که حضرت از وسیله مشروعی برای شکستن این اتحاد استفاده نماید و یکی از این ابزار و وسائل، ایجاد پیوند خویشاوندی از طریق ازدواج بود زیرا یکی از مستحکم ترین پیمان ها در میان اعراب مساله دامادی و حمایت همه جانبیه قبایل از داماد خود بود به گونه ای که تنها گذاشتن داماد را گناه می شمردند. این مساله سیاسی یکی از دلایل اصلی همسر گزینی های پیامبر خدا صلی الله علیه و آله بود و نیز از همین رو می باشد که حضرت از انصار یعنی ساکنین مدینه زنی را به همسری نگرفت زیرا بین مردم مدینه و حضرت مشکلی وجود نداشت و عمده مشکل با ساکنان مکه یعنی کسانی بود که مهاجرین از میان ایشان بودند.

در این راستا پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله با عایشه دختر ابوبکر از قبیله «تیم» یا حفصه دختر عمر از قبیله «عَدَى» و نیز سوده از قبیله بنی اسد و ام سلمه از قبیله بنی مخزوم ازدواج نمودند.

ب) انگیزه های اخلاقی و غیر جنسی

تأمل در ازدواج های پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به ما نشان می دهد که هیچ گاه مقصود ایشان از ازدواج تمایلات جنسی نبوده است چه این که ایشان بخش عمدہ ای از عمر شریف خود را با یک همسر گذرانده بودند و به علاوه کسی که به دنبال عیش و خوشگذرانی است هیچ گاه سراغ زنان بیوه و سن و سال دار و بعضًا صاحب چند فرزند، نمی رود.

رسول خدا صلی الله علیه و آله با دلایل زیر با برخی همسران خود ازدواج نمودند:

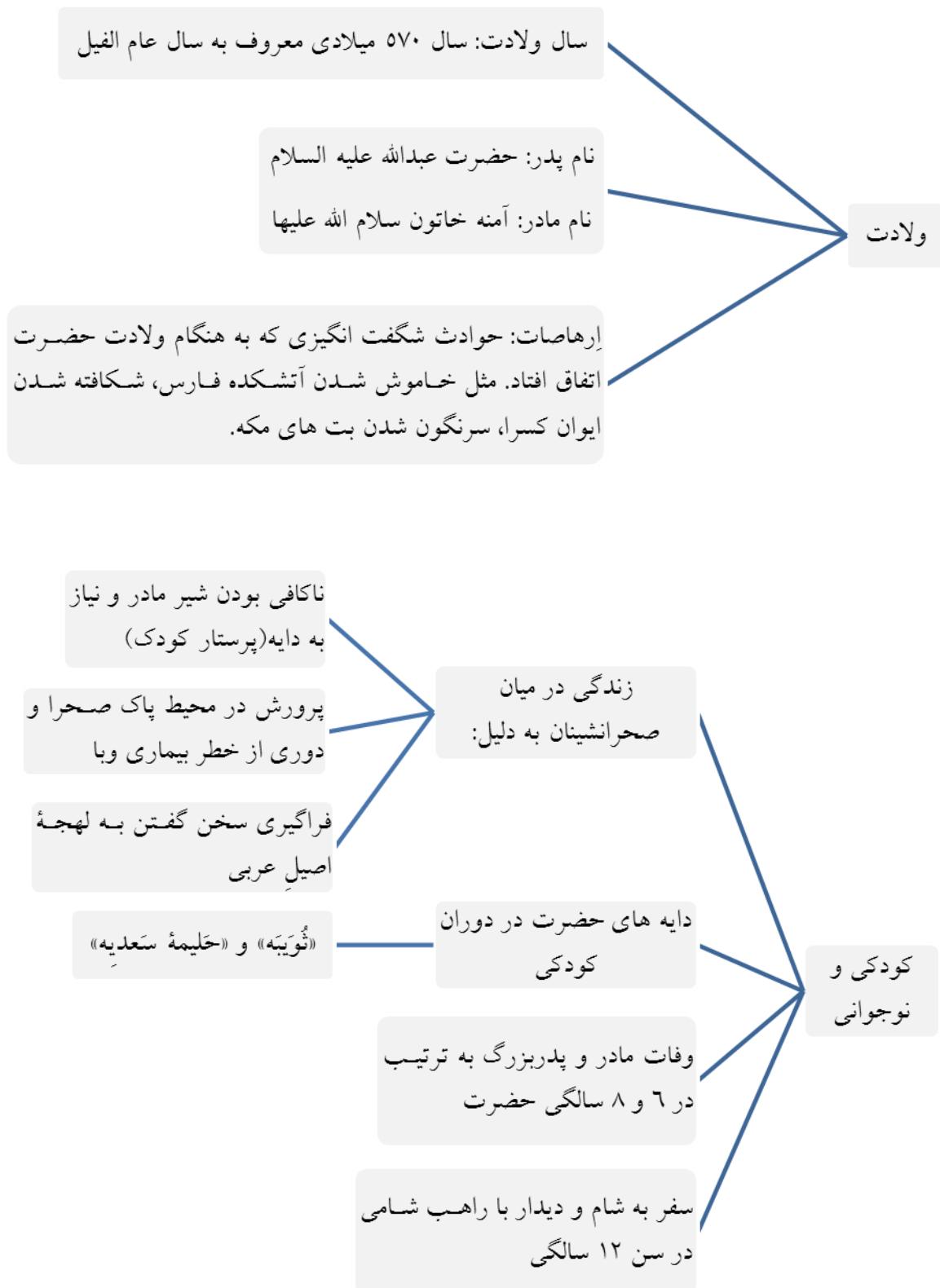
۱. ازدواج ایشان با ام حبیبه دختر ابوسفیان به این خاطر بود که همسر ام حبیبه که با او به حبشه هجرت کرده بود، در آن جا به دین مسیحیت گروید و از سوی دیگر خانواده ام حبیبه نیز همگی مشرک بودند و لذا برای حمایت از او، به صورت غیابی ام حبیبه را عقد خود درآورد.

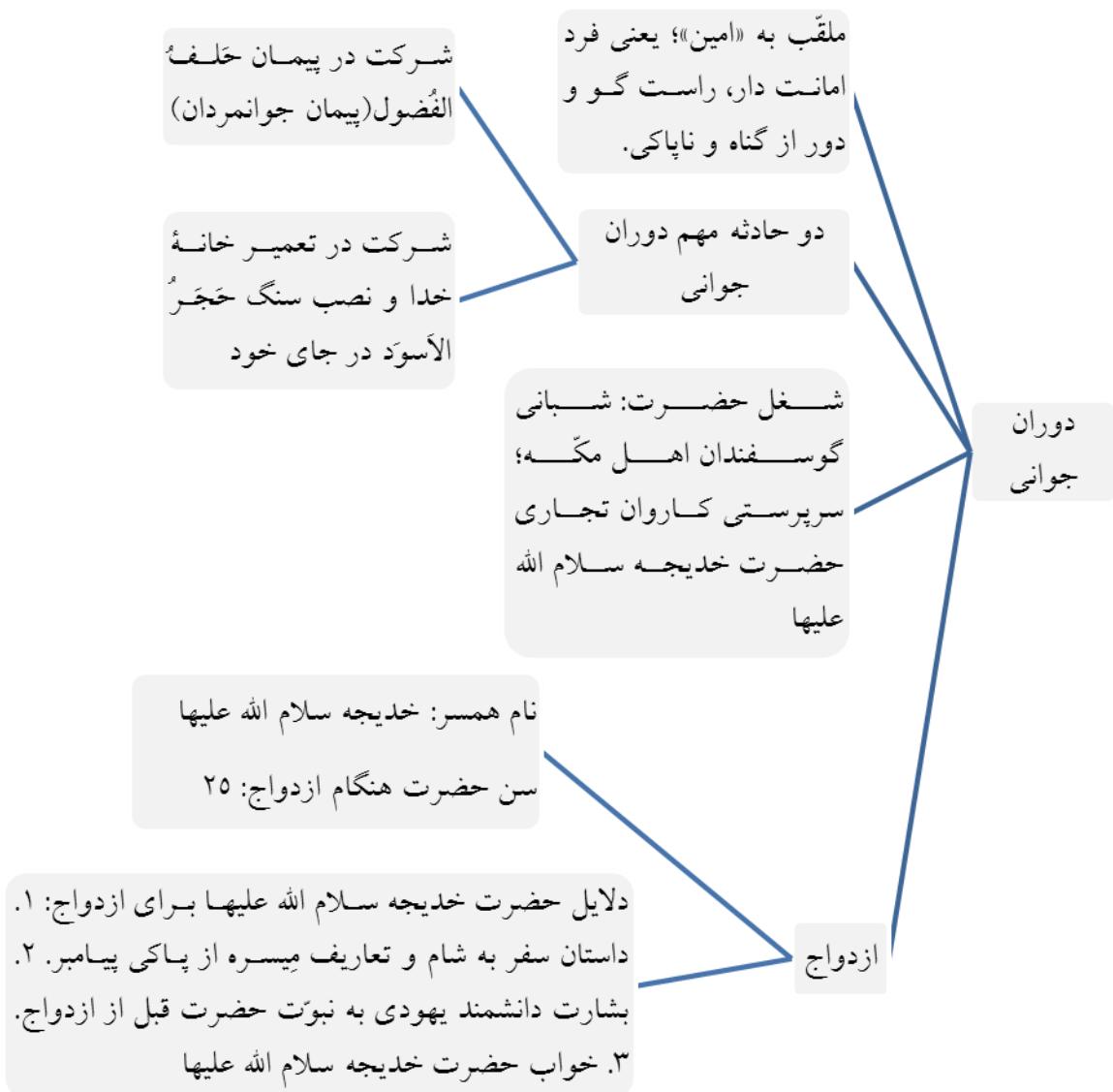
۲. علت ازدواج حضرت با سوده بنت زَمِعَه به این جهت بود که همسر او از دنیا رفته بود و او در میان قبیله کافر خود تنها مانده بود و بیم کشته شدن یا اسارت و شکنجه اش وجود داشت.
۳. حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله با زینب بنت خَزِیمَه که در جاهلیت به مادر فقرا معروف بود ولی پس از اسلام دچار فقر و تنگدستی شده بود برای حفظ آبروی وی و نیز تکریم او، با وی ازدواج کرد.
۴. حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله با جویره دختر رئیس قبیله بنی مُصْطَلَقَ که به اسارت در آمده بود، ازدواج کرد برای حفظ جایگاه اجتماعی او و همین مساله موجب گردید که مسلمین به میمنت این ازدواج، باقی اسرای قبیله بنی مصطلق را بدون گرفتن جریمه آزاد نمایند و همین رفتار مسلمین باعث گردید تا تمام افراد قبیله بنی مصطلق که تا چند روز قبل اقدام به جنگ با مسلمین نموده بودند، مسلمان گردند.

ج) انگیزه دینی

در روزگار جاهلیت و در میان اعراب، پسر خوانده حکم پسر را داشت و در صورتی که پسرخوانده از دنیا می رفت یا همسرش را طلاق می داد، پدر خوانده اش با همسر او ازدواج نمی کرد. با ظهر اسلام یکی از رسومی که در حوزه مسائل اجتماعی برداشته شد، همین مساله ممنوعیت ازدواج با زن پسر خوانده بود. علی رغم این که این قانون در اسلام لغو شده بود اما مسلمین هنوز در عمل به قانون جدید تردید می نمودند تا این که زید بن حارشه که پسر خوانده پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بود همسر خود یعنی زینب بنت جحش را طلاق داد و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله که از قضا خود واسطه این ازدواج بود، برای از بین بردن عملی قانون جاهلی، خود اقدام به ازدواج با زینب نمود. علاوه این که امکان داشت بعد از رسول خدا صلی الله علیه و آله و به واسطه این که مسلمین عملا به قانون جدید تن نداده بودند، زید یا فرزندانش به حکم پسر خواندگی حضرت، ادعای جانشینی ایشان را بنمایند.

از ولادت تا بعثت

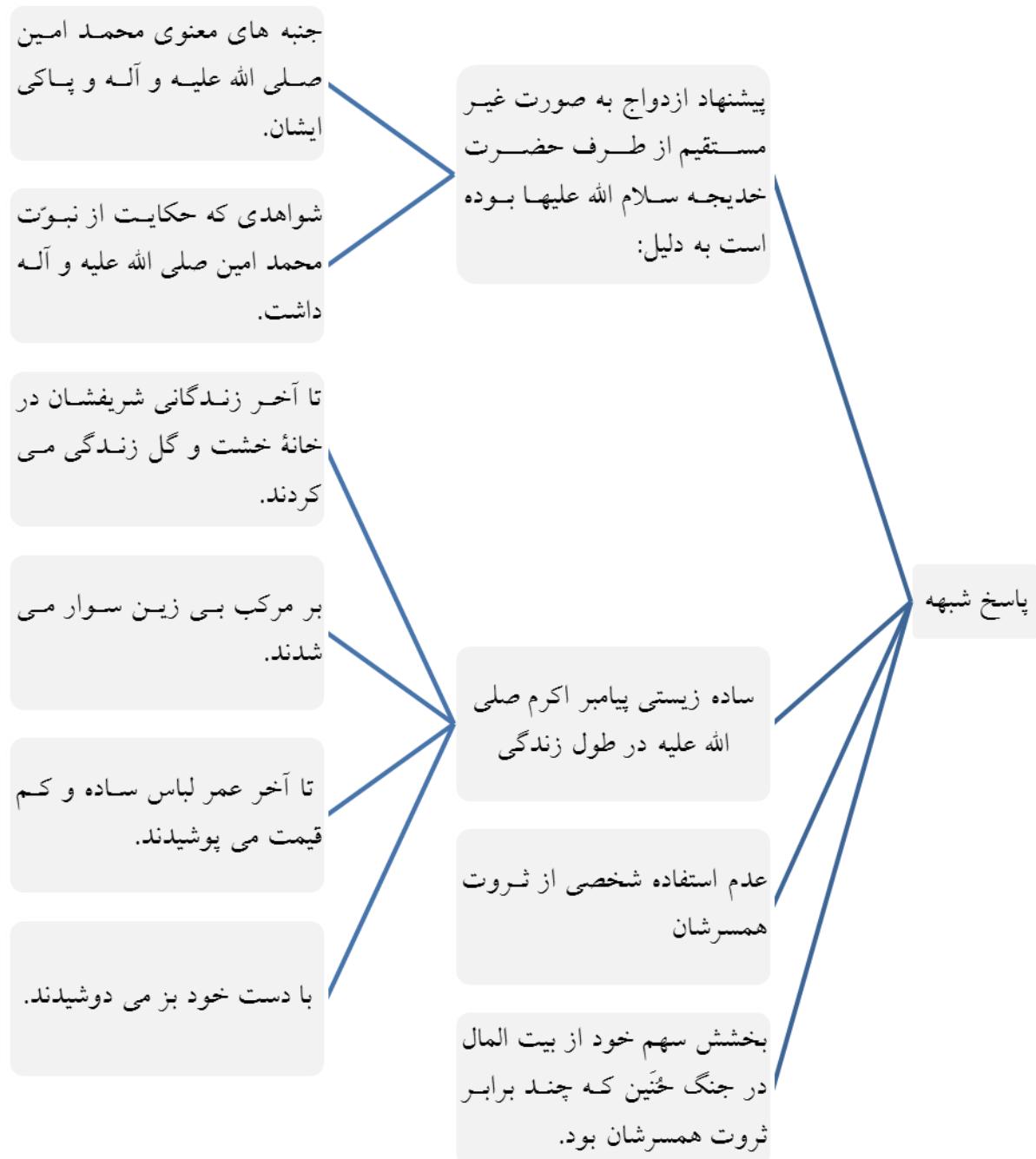
□ پاسخ به یک شبه:

شبه:

برخی خواسته اند بگویند که دلیل ازدواج پیامبر خدا صلی الله علیه و آله با حضرت خدیجه سلام الله علیها، مساله ثروت ایشان و طمعی است که خدای ناکرده پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به مال و ثروت همسر خود داشته است.

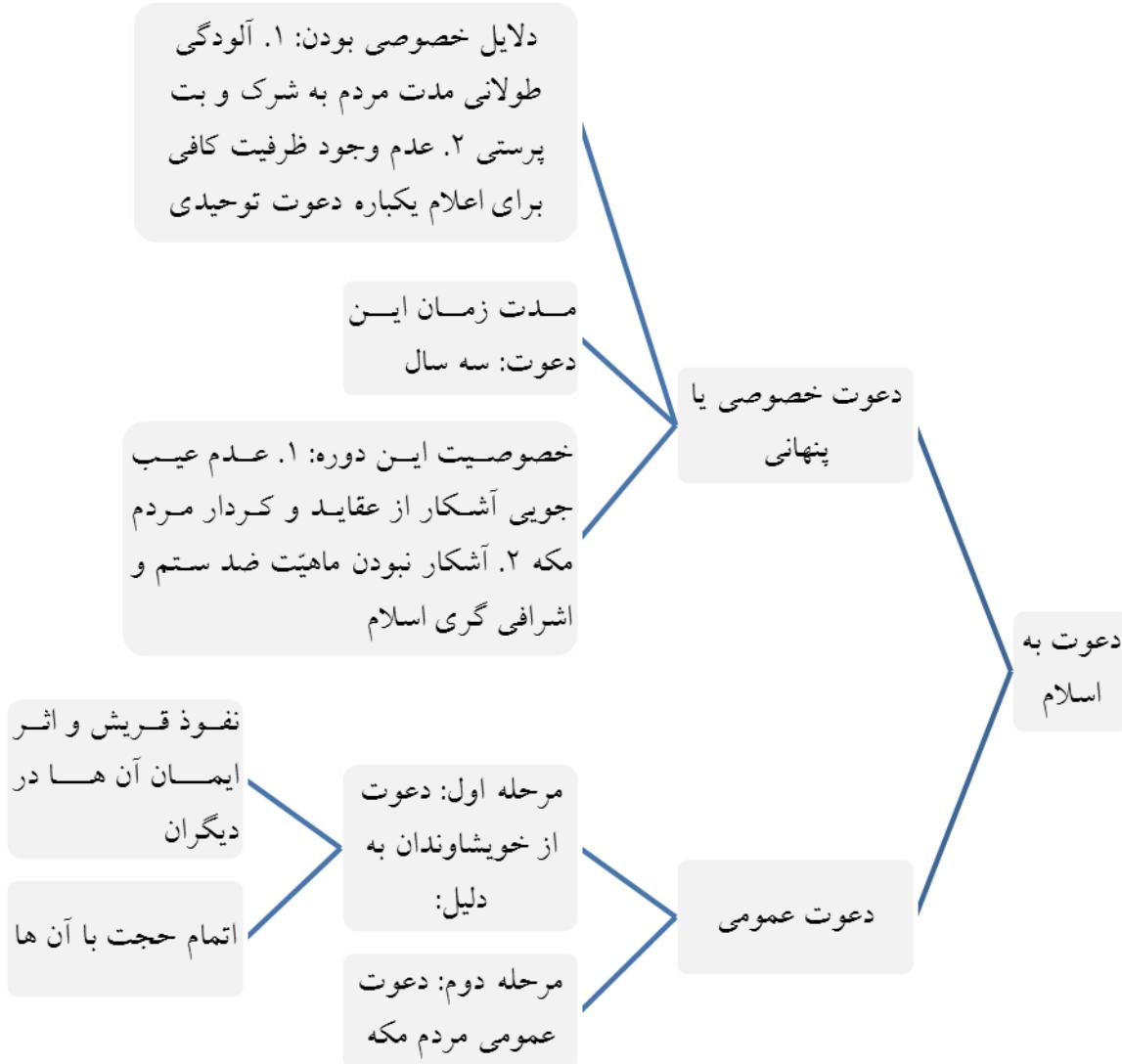
پاسخ به شبه:

ما پاسخ به این شبه را در نمودار زیر به این صورت می دهیم که:

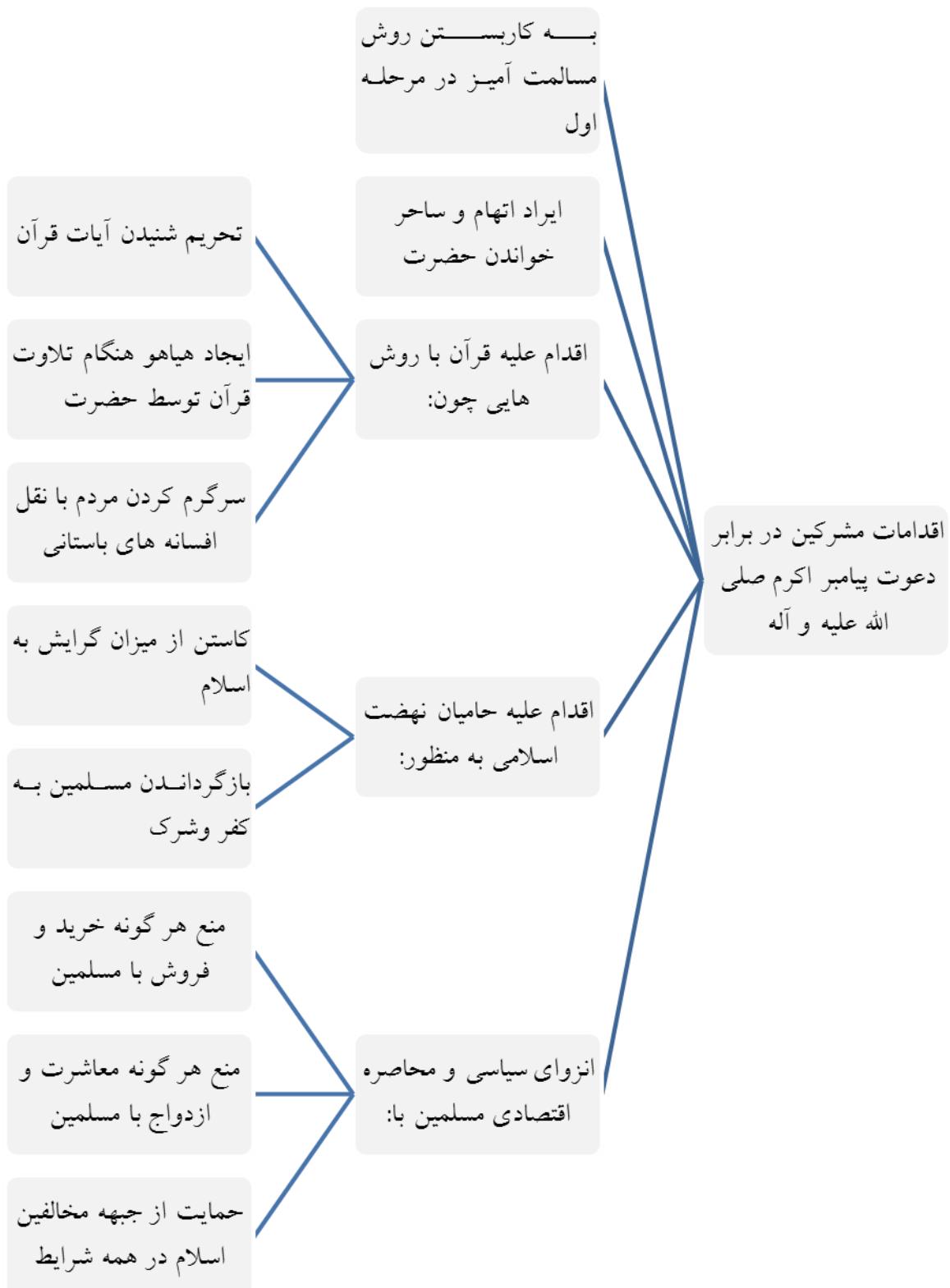
﴿از بعثت تا هجرت:

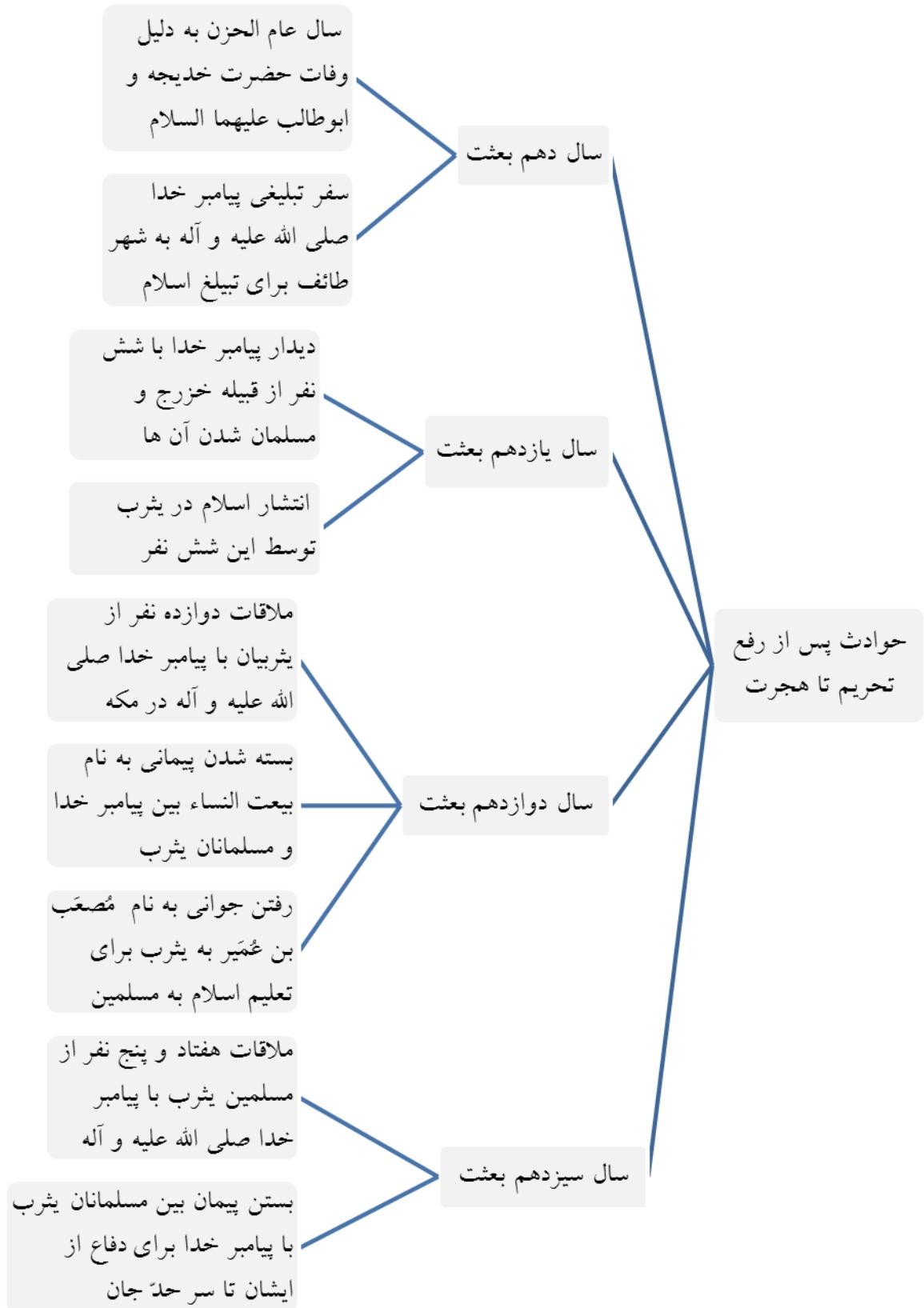
- رسالت و بعثت پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله در ۲۷ ماه رجب و در سن ۴۰ سالگی و با نزول آیات ابتدائی سوره علق، آغاز گردید.

• علل مخالفت مشرکین با اسلام:

- جهت گیری دعوت توحیدی که مخالف تعدد خدایان بود.
- جهت گیری اسلام در تقبیح و زشت شمردن پرستش پول و سرمایه.
- رقابت قبیله گی و حسادت.
- بشر بودن پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و این که چرا پیامبری از میان ملائک انتخاب نشده بود؟
- روی آوردن مستضعفان به پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله.

• مفاد پیمان بیعت النساء که میان دوازده نفر از تازه مسلمانان یترقب با پیامبر خدا صلی الله علیه و آله

بسته شد:

۱. به خدا شرک نورزنند.
۲. دزدی و زنا نکنند.
۳. فرزندانشان را نکشنند.
۴. فرزندی را به دروغ به دیگران نسبت ندهند.
۵. از کار معروف و نیک سرپیچی نکنند.

• هجرت پیامبر خدا صلی الله علیه و آله به یترقب

پس از بسته شدن پیمان دوم بین پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و مسلمانان یترقب که در آن یتریبان ملتزم به دفاع از رسول خدا صلی الله علیه و آله تا پای جان شدند و اطلاع مشرکین از این پیمان، مشرکین که نگران گسترش بیش از پیش اسلام در جزیره العرب بودند، در جلسه مشورتی خود که در محلی به نام داراللّذوه برگزار می کردند، پس از شور و مشورت تصمیم به قتل رسول خدا صلی الله علیه و آله گرفتند. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله توسط فرشته وحی از این توطئه آگاه شده و تصمیم گرفتند تا شبانه از منزل خارج شده و به سمت یترقب هجرت نمایند. به همین منظور و برای این که مشرکین از خروج حضرت مطلع نگردند، ایشان از حضرت علی علیه السلام که در آن هنگام جوانی بیست و سه ساله بودند، خواستند تا در بستر ایشان به استراحت بپردازد تا رسول خدا صلی الله علیه و آله بتوانند به سمت یترقب حرکت نمایند. این فدایکاری حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام در سوره بقره آیه ۲۰۷ مورد ستایش خداوند تبارک و تعالیٰ قرار گرفت: «و من الناس من يشرى نفسه ابتغاء مرضات الله و الله رئوف بالعباد؛ و از مردم کسانی هستند که جان خود را برای رضای خدا تقدیم می کنند و خدا نسبت به بندگان خود مهربان است».

از این شب در تاریخ اسلام با نام «لیله المبیت؛ شب شهادت طلب‌ها» یاد شده است.

• ورود پیامبر خدا صلی الله علیه و آله به شهر یترقب

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله قبل از ورود به شهر یترقب، چند روزی را در دهکده ای نزدیک یترقب به نام قُبا، توقف نمودند تا حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام به حضرت ملحق شود. پس از ورود پیامبر خدا صلی الله

علیه و آله به شهر یتر، مردم آن جا به برکت حضور حضرت در شهرشان، نام یتر را به «مدينه الرسول»
يعنى شهر پيامبر، تغيير دادند.

• اقدامات رسول خدا صلی الله عليه و آله پس از استقرار در مدينه

۱. بنای مسجد

تأسیس مسجد به عنوان یکی از نخستین اقدامات پیامبر خدا صلی الله عليه و آله شناخته شده است. مسجد که پیش از آن در دهکده قبا نیز ساخته شده بود، با ساده ترین امکانات برپا شده بود و بعدها نقش مهمی را در فرهنگ و تمدن اسلامی ایفا کرد.

مسجد در دوران حیات رسول خدا صلی الله عليه و آله مرکزیت عبادی، نظامی، آموزشی و فرهنگی داشت و با توجه به فضائی که اسلام در اندیشه و عمل جامعه جاهلی ایجاد کرده بود، نقشی اساسی در شکل دهی جامعه جدید اسلامی داشت.

۲. بستن پیمان برادری میان مسلمانان

یکی دیگر از اقدامات نخست رسول خدا صلی الله عليه و آله در مدينه برقرار ساختن پیمان برادری میان مسلمانان به صورت دو به دو بود. ایشان از طرف خدا مأمور شدند تا میان مهاجرین از مکه و ساکنین مدينه که به واسطه یاری کردن مهاجرین مکه، انصار نامیده می شدند، پیوند برادری برقرار نمایند. این اقدام پیامبر خدا صلی الله عليه و آله موجب استحکام بیشتر وحدت سیاسی و معنوی میان مسلمین گردید.

۳. تنظیم نخستین قانون اساسی

حضور قبایل مختلف و طوایف متعدد که در مدينه زندگی می کردند بر طبق سنت های جاهلی، سبب نزع و اختلاف بود. افزون بر آن، قبایل یهودی علاوه بر مسائل قبیله ای تعارض تازه ای با مسلمانان پیدا کرده و بر زمینه های اختلاف افروده بودند. این اختلافات می بايستی از بین می رفت تا امکان تشکیل یک دولت فراهم گردد. به همین دلیل و برای رفع همه تعارض ها نخستین قانون اساسی واحد در اسلام نوشته شد.

برخی از مفاد این میثاق نامه و قانون اساسی که حدود پنجاه بند داشت عبارت بود از:

۱. مسلمانان ملتی واحدند.
۲. مسلمانان باید یار و غمخوار هم و یاری کننده بینوایان باشند.
۳. خون همه مسلمانان ارزش یکسان داشته و هیچ امتیازی میان ایشان نیست.
۴. مسلمانان و یهودیان همچون امتی واحد در مدینه خواهند بود.
۵. هر گروهی در انجام مراسم دینی خود آزاد است.
۶. هرگاه مدینه مورد یورش قرار گیرد، مسلمانان و یهودیان موظف به شرکت در دفاع می باشند.
۷. امضا کنندگان این پیمان با خیرخواهی و نیک رفتاری در کنار هم به سر خواهند برد.
۸. تنها مرجع حل اختلافات قضایی، حقوقی و جنایی، رسول خدا صلی الله علیه و آلہ می باشد.

آمادگی بیشتر مردم مدینه برای تاثیر پذیری از
قرآن به خاطر روحیات خاص آنها.

همسایگی با یهود و شنیدن اخباری مبنی بر
ظهور پیامبری از سوی خدا.

وضعیت بحرانی قبایل و نقش اسلام
در کاهش اختلافات و ایجاد صلح.

وجود افکار توحیدی در مدینه که ادامه
گرایش حنفیت(یکتاپرستی) در مکه بود.

بنیاد سست بت پرستی و شرک
در مدینه نسبت به مکه.

کمتر بودن روحیه اشرافیت قبیله ای و مادی
در میان مردم مدینه نسبت به مردم مکه.

دلایل گسترش سریع
اسلام در مدینه

▣ مهم ترین حوادث از سال دوم هجرت تا سال نهم هجرت:

تمسخر و استهzaء یهودی‌ها با این ادعا که آیین اسلام خود را آیین پیشرو و مستقل می‌داند ولی هنوز قبله مستقل نداشته و به سوی قبله ما نماز می‌گذارد.

شناخت مومنین واقعی از مدعیان ایمان در پیروی از دستور جدید الهی.

کعبه مورد احترام تمام اعراب بود و آن‌ها را در پذیرش اسلام راغب می‌نمود.

ضرورت فاصله گرفتن از یهودی‌ها به دلیل کارشکنی‌ها و عدم امید به ایمان آوردن شان با تکیه بر قبله مشترک.

تغییر قبله از بیت المقدس به سمت کعبه به دلیل:

سال دوم
هجرت

غزوه به نبردهایی می‌گفتند که خود پیامبر در آن‌ها حضور داشت و الا آن نبرد را سریه می‌گفتند.

علت درگیری: ۱. مظلومیتی که از ناحیه مشرکین به مسلمانان مکه وارد شده بود ۲. مصادره اموال مسلمانان در مکه.

غَزِيَّةُ بَدْرٍ

غرض از نبرد: مصادره اموال کاروان تجاری مشرکین مکه در عوض اموالی که آن‌ها از مسلمین مصادره کرده بودند.

- پرچم دار مسلمین در نبرد بدر: حضرت علی علیه السلام و مصعب بن عمیر.
- دو گروه از سپاه دشمن مورد عفو قرار گرفتند: ۱. عده ای که در مکه به مسلمین کمک کرده بودند. به خصوص در ایام محاصره اقتصادی در شعب ابی طالب. ۲. گروهی که به اجبار از مکه بیرون آمده بودند.
- تعداد مسلمین سیصد و سیزده نفر و تعداد مشرکین هزار نفر بود.
- نبرد با پیروزی قاطع مسلمین و هلاکت برخی از بزرگ ترین دشمنان اسلام مثل ابو جهل به پایان رسید.
- خبر کشته شدن ابو جهل برای پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله بسیار مسربت بخش بود زیرا حضرت او را «فرعون امّت» و «بزرگ رهیان کفر» می دانستند.
- در این نبرد هر کدام از اسرای مشرکین که توانایی پرداخت هزینه آزادی خود را نداشتند ولی از سواد خواندن و نوشتن برخوردار بودند، به شرط آموزش خواندن و نوشتن به ده نفر از مردم مدینه، آزاد می شد.
- یکی از امدادهای الهی در این نبرد نسبت به مسلمین این بود که خدا تعداد مشرکین را در دید مسلمین انداز و تعداد مسلمین را که تقریباً یک سوم مشرکین بودند، در دید مشرکین بسیار نشان داد.
- از جنگ بدر در قرآن و در سوره انفال با نام «یوم الفرقان» یعنی روز جدایی حق از باطل و گرفتار شدن باطل در عذاب الهی، یاد شده است.

یکی دیگر از حوادث سال دوم هجری، ازدواج حضرت علی علیه السلام با حضرت زهرا سلام الله علیها می باشد. صورت جهیزیه دخت گرامی رسول اکرم صلی الله علیه و آله که در روایات از آن به «مَهْرُ السُّنَّةِ» تعبیر شده بدین قرار بود:

۱. پیراهنی که به هفت درهم خریداری شده بود. ۲. روسری که قیمت آن یک درهم بود. ۳. تختی از چوب و لیف خرما. ۴. دو تشك کتان مصری که یکی از پشم و دیگری از لیف خرما بود. ۵. چهار بالش که دوتای آن از پشم و دوتای دیگر از لیف خرما پر شده بود. ۶. پرده. ۷. زیراندازی از حصیر. ۸. آسیای دستی. ۹. مشکی از پوست. ۱۰. کاسه چوبی برای شیر. ۱۱. ظرف پوستی برای آب. ۱۲. سبوی سبز رنگ. ۱۳. چند عدد کوزه. ۱۴. دو بازو بند نقره ای. ۱۵. یک ظرف مسی.

سال سوم
هجرت

نبرد احمد

سپاه تبلیغ گروهی از جوانان مدینه بودند که به عنوان مریٰ قرآن و معارف اسلامی به میان قبایل مشرکین می‌رفتند.

دو گروه چهل و هفتاد نفری از ایشان که به دعوت برخی از قبایل مشرک به میان آنها رفته بودند، در منطقه رجیع و بئر(چاه) معونه با حیله و تزویر مشرکین به شهادت رسیدند.

از شهدای این حادثه در تاریخ اسلام با عنوان «شهدای رجیع و بئر معونه» یاد شده است.

دلیل این نبرد: خیانت یهود بنی نضیر در نقشه برای قتل پیامبر برخلاف پیمانی که با حضرت بسته و در آن متعهد شده بودند که در صورت خیانت، پیامبر در کشتن آن‌ها، ضبط اموالشان و اسیر کردن زن و فرزندشان مخیّر باشد.

نتیجه نبرد: پس از محاصره قلعه‌های آنها سرانجام یهودیان بنی نضیر قبول کردند که هر آنچه که از اموال منقول دارند به جز اسلحه، با خود برداشته و از آن مکان به سرزمینی خارج از مدینه کوچ نمایند.

اموال باقی از یهودیان خائن بنی نضیر چون بدون درگیری نظامی به دست آمده بود، جزء غنائمی به شمار می‌رفت که اختیارش به دست رسول خدا صلی الله علیه و آله بود تا هر طور صلاح می‌دانند مصرف نمایند. این اموال را در اصطلاح فَيْ می‌نامند.

فاجعه
سپاه تبلیغ

حوادث سال
چهارم هجرت

غزوه بنی
نضیر

دلیل نبرد: قصد دو طایفه از
مشارکین برای حمله به مدینه. البته
جنگی رخ نداد.

جنگ ذات^{*}
الرُّفاع

در جریان این حادثه مسلمانان به جهت نگرانی از
حمله ناگهانی دشمن برای نخستین بار نماز خوف-
کوتاه خواندن نمازهای روزانه با کیفیت مخصوص در
میدان جنگ - خواندند.

ادامه حوادث
سال چهارم

ابوسفیان پس از جنگ احـد مسلمانان را تهدید کرد که
سال بعد دوباره در منطقه بدر به جنگ آنها خواهد آمد.
پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله هم برای نشان دادن
قدرت مسلمین، پیش دستی نمود و زودتر در وعده گاه
حاضر شد.

جنگ بدر دوم

مشارکین تا میانه راه آمدند ولی به دلیل
خشکسالی در منطقه، ترجیح دادند که به
جنگ با مسلمین نروند.

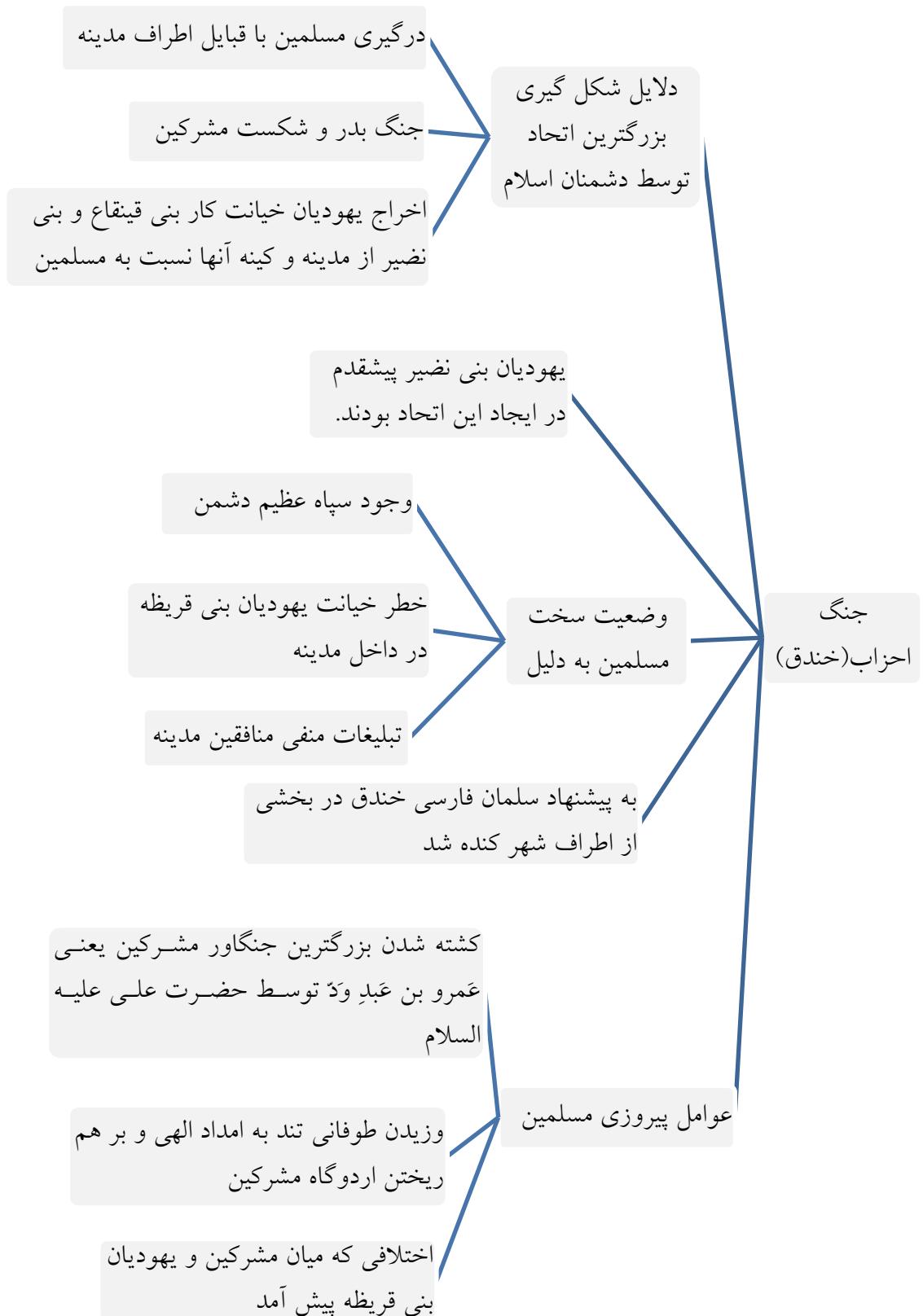
جنگ احزاب(خندق)

دلیل وقوع: خیانت یهودیان بنی قریظه
در جریان جنگ احزاب و پیمان شکنی
آن ها

حوادث سال پنجم
هجرت

جنگ بنی قُرَيْظَة

نتیجه: محاصره ۱۵ روزه قلعه های آن ها و سپس
تسليیم شدن و سقوط آخرین پایگاه یهودیان در
مدینه

جنگ با قبیله بنی مُصطلق

رویدادِ افک

سفر مسلمین برای زیارت
خانهِ خدا

حوادث سال ششم
هجرت

بیعت رضوان

صلاح حُدَیبیه

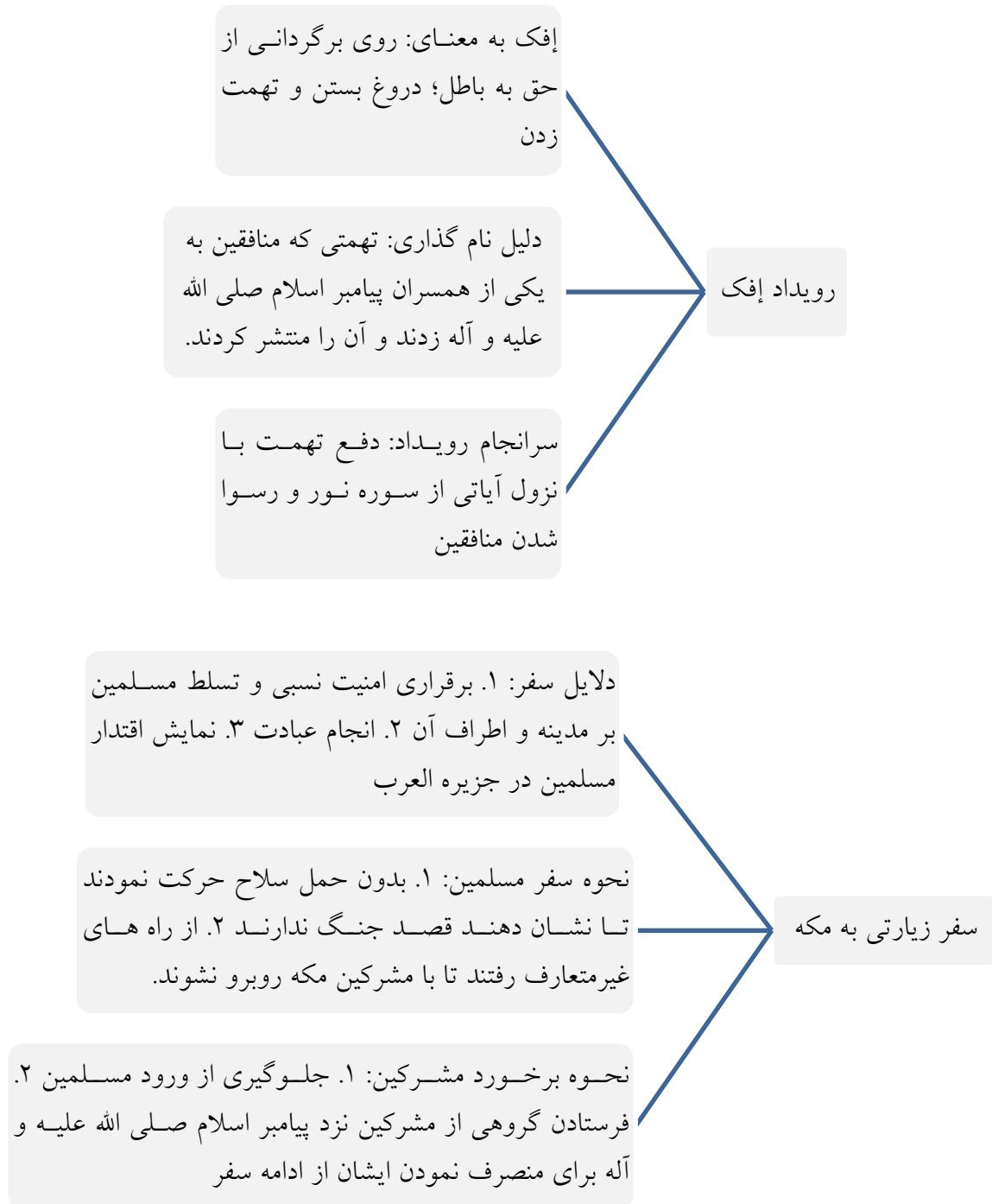
مراحل نبرد: ۱. اطلاع پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله از تدارک بنی مصطلق برای نبرد با مسلمین ۲. رو برو شدن دو سپاه با یکدیگر و دعوت بنی مصطلق به اسلام و عدم پذیرش آن ها ۳. شکست بنی مصطلق در نبرد.

جنگ بنی مصطلق

نزول سوره منافقون درباره منافقین
مدينه که به طمع غنائم در جنگ
شرکت کرده بودند و بیان ویژگی
های شخصیتی اهل نفاق.

دو اتفاق مهم در
جريان این نبرد

درگیری دو نفر از مسلمین با یکدیگر و
فتنه انگیزی منافقین برای شدائت یافتن آن
که با تدبیر پیامبر اسلام صلی الله علیه و
آله، آتش فتنه خاموش شد.

مراحل وقوع بیعت: جلوگیری مشرکین از ورود مسلمین به مکه در بیست کیلومتری شهر ← فرستاده شدن نمایندگانی از سوی پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله به شهر مکه ← گذشت سه روز و نیامدن نمایندگان و شایعه کشته شدن آن ها ← لزوم تقویت روحیه مسلمین توسط حضرت از طریق گرفتن

بیعت

مضمون بیعت: تعهد مسلمین به این
که هرگز فرار نکنند.

بیعت رضوان

علت نامگذاری: زیرا خداوند در سوره فتح
آیه ۱۸ و ۱۹ رضایت و خشنودی خود از این
بیعت را اعلام فرمود.

نام دیگر بیعت: از آن جا که مسلمین در هنگام این
بیعت در زیر سایه درختی اجتماع کرده بودند، به آن
بیعت شَجَرِه هم گفته اند.

صلح حُدَيْبِيَّه

- پس از جلوگیری مشرکین از ورود مسلمان‌ها، در دهکده ای به نام حدیبیه واقع در بیست کیلومتری مکه پیمان صلحی میان دو طرف بسته شد که به صلح حدیبیه معروف گردید.
- برخی از بندهای این پیمان: ۱. جنگ میان طرفین تا ده سال متوقف گردد. ۲. هر قبیله ای آزاد است با مسلمین یا مشرکین هم پیمان شود. ۳. هر دو طرف موظف هستند به یکدیگر خیانت ننموده و با مخالفان هم، همکاری نکنند.
- نویسنده این پیمان از طرف مسلمین حضرت علی علیه السلام بود.
- از این پیمان در قرآن با عنوان فتح مبین(پیروزی آشکار) یاد شده است.

اولین نبرد برون مرزی مسلمین
به دلیل تحرکات نظامی رومی ها
برای حمله به مسلمین

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و به دلیل
شرایط خاص مدینه و بیم از توطئه منافقین،
حضرت علی علیه السلام را به عنوان جانشین
در مدینه قرار دادند.

این نبرد آزمون مهمی بود برای آزمایش ایمان
مسلمین زیرا در ایام چیدن محصول و نیز گرمای
شدید هوا بود.

این مسجد توسط منافقین ساخته و به
 محلی برای توطئه علیه اسلام تبدیل
 شده بود.

خداآوند پیامبرش را از این توطئه آگاه
فرمود و حضرت هم دستور داد آن جا را
تخرب نموده و به آتش بکشند و تبدیل به
 محلی برای انباشت زباله ها نمایند.

نزول آیات سوره توبه(برائت) و ممنوعیت بت پرستی برای اعلام در
ایام حج که ابتدا حضرت آن را به ابوبکر داده ولی به دستور خدا در
میانه راه مکه، حضرت علی علیه السلام مأمور به گرفتن پیام از
ابوبکر و اعلام آن در موسم حج گردید.

سنه الوفود: وفود جمع وَفْد به معنای هیات های دیپلماتیک می باشد. در
این سال و پس از فروپاشی دژ تسخیر ناپذیر مکه، سران قبایل برای اسلام
آوردن از سر تا سر عربستان خدمت پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله
رسیدند. به همین دلیل آن سال را سنه الوفود یا سال هیات های دیپلماتیک
نامیدند.

غزوه تبوک

تخریب مسجد
ضرار

حوادث سال نهم
هجرت

□ پاسخ به برخی شباهت

۱. ترویج اسلام با خشونت

برخی معتقدند که عامل اصلی یا یکی از عوامل اصلی موقیت پیامبر در بسط و گسترش اسلام، استفاده از زور، قدرت، خشونت و جنگ بوده است که سبب پذیرش اسلام از سوی قبایل گوناگون گردید. آنها وقوع جنگ های مختلف در عصر حضرت را شاهد مدعای خود ذکر می کنند.

پاسخ:

۱. راه کارهای علمی شیوه دعوت اسلام

قرآن کریم خطاب به پیامبر خویش در آیات متعددی بر اصل آزادی در انتخاب دین و نفی اکراه تاکید می کند: «أَنَا هَدَيْنَاكَ إِلَى سَبَّيلِ إِيمَانٍ شَاكِرًا وَ إِمَّا كَفُورًا؛ بِهِ در سنتی که ما او را به راه درست هدایت نمودیم؛ خواه شکر گذار باشد و خواه کفران نماید(سوره بلد آیه ۱۰)»، «لَكُمْ دِينُكُمْ وَ لِي دِينِ؛ برای شما شیوه و آیینی است و برای من نیز شیوه و آیینی(سوره کافرون آیه ۴)» و «لَا اکراه فی الدین؛ اجبار و اکرهی در دین نیست.(سوره بقره آیه ۲۵۶)».

در شان نزول آیه آخر آمده است که یکی از مسیحیان که به آیین اسلام گرویده بود، می خواست با زور و تهدید فرزندان خود را نیز پیرو اسلام گرداند اما فرزندان او با چنین درخواستی مخالفت می کردند. او برای اسلام آوردن فرزندانش خواهان استفاده پیامبر از قوه قهریه شد که با نزول آیه چنین درخواستی رد شد.

آیات دیگر نیز به صورت خاص و شفاف رویکرد و مبنای تبلیغی حضرت را سه راه کار «حکمت»، «موقعه حسن» و «مجادله احسن» ذکر نموده و در آن از هیچ نوع راه کار خشونت و تندي سخن به میان نمی آید: «مردم را با حکمت، موقعه حسن و جدال احسن به راه پروردگارت دعوت نما(سوره نحل آیه ۱۲۵)».

مفسران در توضیح جدال احسن به گفت و گو بر اساس رفاقت و نرمی و به دور از خشن گوبی و طعن و اهانت اشاره می کنند.

شیوه عملی پیامبر در طی دوران نبوت ایشان نیز الهام از آیات و التزام به راه کارهای قرآن بود. آن حضرت در مدینه که در موضوع قدرت و در راس حکومت قرار داشتند، در مواجهه با اهل کتاب-که به عنوان شهروندان اقلیت در جامعه مدنی آن روزگار بودند- آنان را با برهان و استدلال در قالب گفت و گوهای علمی مختلف به اسلام دعوت می فرمودند و گفت و گوهای متعدد حضرت با گروه ها و مذاهب مختلف در تاریخ ضبط و ثبت شده است. در نهایت حضرت از اقلیت های دینی شهروند خود می خواستند در صورت عدم گرویدن به اسلام

مبلغی به عنوان هزینه شهروندی-که در آن عصر به جزیه تعییر می شد- بپردازند؛ در مقابل حکومت اسلامی نیز متعهد به تامین امنیت آنان در عرصه هایی مثل عرصه اقتصادی، آزادی های اجتماعی و انجام مراسم دینی می شود.

حضرت وقتی حکم حکومت شهرهایی را که در آن ها اقلیت های دینی زندگی می کردند، صادر می فرمودند به حاکم آن منطقه دستور لازم مبنی بر دعوت ابتدایی به اسلام و در صورت عدم پذیرفتن اسلام -و صرفا پذیرش همزیستی مسالمت آمیز-، پرداخت مبلغی به عنوان مخارج دولت اسلامی را ابلاغ می کردند.

انگیزه های حضرت در جنگ ها و جهادهایی که داشتند، نه تحمیل دین خود به صورت اجباری به مردمان دیگر، بلکه برداشتن حکومت و طاغوت آن سرزمین بود که شهروندان خود را از هر جهت-اعم از فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی- به استضعاف و بردگی کشیده بود. دلیل این مدعای عملکرد حضرت است که بعد از فتح و تصرف سرزمین ها، ضمن دعوت مردمان آن به اسلام، از استفاده نیروی قهریه خودداری می کردند و مردم را در انتخاب اسلام یا باقی ماندن بر آیین پیشین، آزاد می گذاشتند. حضرت بعد از فتح، هیچ کلیسا و کنیسه ای را تخریب نمی کرد.

شاید بزرگ ترین مدارا و برباری حضرت در عرصه تبلیغ آیین خود نسبت به مردم مکه و سران آن باشد که سال ها بر حضرت و یاران ایشان، شکنجه ها و فشارهای مختلف روانی، فیزیکی و در راس آن جنگ های مختلف و به شهادت رساندن عزیزان حضرت را تحمیل کردند، اما وقتی مکه فتح شد، نسبت به مردم آن، عفو عمومی روا داشته و آنها را در پذیرفتن اسلام، مخیر اعلام کردند.

پیامبر برای جلب قلوب مردمان بی طرف به اسلام، همیشه گروه های تبلیغی را به سمت قبایل و نقاط مختلف گسیل می فرمودند. ایشان افرادی از حافظان و معلمان معارف اسلامی بودند که برای نشر اسلام و دعوت مردم به این آیین الهی دست از جان شسته بودند. بهترین شاهد بر این مطلب فاجعه کشtar بی رحمانه دو گروه تبلیغی ارسالی پیامبر می باشد که به دعوت دو قبیله از قبایل مشرکین و برای آموزش اسلام به نزد آن ها رفته بودند و ما در ضمن حوادث سال چهارم هجرت به آن اشاره کردیم.

با تأمل و تدبیر در حوادث نبردهای صدر اسلام از اولین سال هجرت تا آخرین روزهای حیات پیامبر می توان به شیوه صحیح و کاملا پستنده ایشان در ترویج آیین اسلام پی برد. ایشان در موقع اعزام سپاهیان برای نبرد مسلمین را به حفظ حرمت انسان ها توصیه فرموده و تاکید می کردند، مسلمین قبل از دعوت به اسلام و توحید و نبوت، حق جهاد ندارند. به گفته محققین در طول این ده ها نبرد، تعداد تمامی مشرکان و کافرانی که به دست سپاهیان اسلام در سراسر جزیره العرب کشته شدند مجموعا به هزار نفر نمی رسد.

البته بعد از پیامبر در عصر فتوحات، تنها گشودن و فتح کردن سرزمین‌ها مطرح بود و به امر دعوت مردم به اسلام توجهی نمی‌شد و این سخن درستی است و این قبیل اعمال به اسلام مربوط نمی‌شود و حقیقت اسلام از این قبیل نیست. هر چند در همان فتوحات هم بحث فتح سرزمین‌ها مطرح بود و دیده نشد که در این جنگ‌ها مردم را به مسلمان کردن مجبور نموده باشند و حتی جریان مسلمان شدن سرزمین‌های فتح شده تا قرن چهارم هجری ادامه داشت.

۲. اسلام، امری قلبی و تحمیل ناپذیر

از طرفی باید گفت اسلام و ایمان امری قلبی است، که با تحمیل و اجبار سازگاری ندارد و پذیرش مذهب نمی‌تواند، تحمیلی باشد. دین که از یک سلسله اعتقادات قلبی، ریشه و مایه می‌گیرد ممکن نیست تحمیلی باشدو زور و شمشیر و قدرت نظامی در اعمال و حرکات جسمانی ما می‌تواند اثر بگذارد، نه در افکار و اعتقادات ما.

۳. انگیزه دفاعی نبود

پس از ورود مدینه جنگ‌هایی درگرفت که عموم این‌ها برای دفاع بود و جنبه تدافعی داشت و یا جهت جلوگیری از حمله قبایل و برخورد با شورش‌ها و یا تنبیه متجاوزان صورت می‌گرفت و این امری کاملاً طبیعی و عادی می‌باشد که حق دفاع از خود داشته باشند. قرآن در تشریع فلسفه جهاد به نکته‌ای اشاره داشته و می‌فرماید: «اگر خداوند از مومنان دفاع نکند و از طریق اذن جهاد بعضی را به وسیله بعضی دفع نکند، دیرها و صومعه‌ها و معبدهای یهود و نصارا و مساجدی که نام خدا در آن بسیار برده می‌شود، ویران می‌گردد» (سوره حج آیه ۴۰).

آنچه مسلم است خداوند دستورها و برنامه‌هایی برای سعادت، خوشبختی و آسایش انسان‌ها دارد و پیامبران به ابلاغ دستورات به همه انسان‌ها موظف هستند؛ پس اگر فرد یا گروهی مانع ابلاغ این فرمان‌ها شوند و در دعوت انبیاء موانعی ایجاد کنند، به طور طبیعی آنها حق دارند این موانع را از سر راه دعوت خود بردارند و آزادی تبلیغ را برای خود کسب کنند.

۴. ترور مخالفان

یکی از اموری که در اسلام به شدت از آن نهی شده است، مساله ترور مخالفین می‌باشد. اما برخی افراد که بنای مخالفت با اسلام را دارند با دست آویختن به اعدام تعدادی از عناصر خائن خواسته اند این گونه القاء کنند که پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله پس از دست یابی به قدرت در شهر مدینه اقدام به غافلگیر نمودن و حذف برخی از مخالفین نمود. ما در این بخش به پاسخ این شبّه می‌پردازیم.

پاسخ:

از جمله اموری که به تصریح قرآن حرمت آن بر همگان لازم و واجب است مساله حفظ جان نفس محترمه است و هر گونه تعدی به جان دیگران بدون دلیل شرعی و قانونی، خلاف بوده و عقوبت آن مرگ است. این

حرمت نا بدانجاست که خداوند در قرآن کشتن بی دلیل یک انسان را معادل کشتن تمام انسان ها می داند.

از سوی دیگر در میان روایات اسلامی احادیث فراوانی یافت می شود که در آن حرمت قتل انسان ها مطرح شده است.

سیره و روش پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله نیز مبتنی بر هر گونه مخالفت با کشتن بدون جرم افراد بود و اگر احیاناً فردی از سپاه ایشان این عمل را مرتکب می شد، حضرت جبران خسارت می کردند؛ چنانکه پیامبر خون بهای دو نفر از قبیله بنی عامر که به اشتباه و به تصور این که دشمن هستند، توسط مسلمانان کشته شده بودند را پرداختند. همچنین حضرت در جریان کشته شدن تعدادی از افراد یکی از قبایل مشرکین توسط خالد بن ولید، ضمن ابراز برائت از این عمل زشت، حضرت امیر علیه السلام را برای پرداخت خون بهای کشته شدگان به نزد آن قبیله فرستادند.

از مجموع این شواهد که بیان شد، پیداست که سیره حضرت بر کشتن و ترور انسان ها نبوده است و ایشان برای جان انسان ها احترام ویژه ای قائل بودند؛ ولی این هم درست است که ایشان دستور کشتن برخی مخالفین را نه به طور پنهانی بلکه به طور رسمی و آشکار اعلام فرموده اند که تنها در مواردی خاص و برای جلوگیری از فسادهای بیشتر بوده و اینک ما به تحلیل آن ها می پردازیم:

۱. تحلیل دستور قتل کعب بن اشرف

یکی از افراد کعب بن اشرف از بزرگان یهود بنی نضیر بود که پس از نبرد بدر به میان مشرکین مکه رفته و آن ها را علیه مسلمین تحریک می کرد. آن هم با زبان شعر که گیراترین رسانه در آن روزگار بود. حتی او با استفاده از این رسانه تاثیر گذار اقدام به هتک حرمت بانوان مسلمان می نمود و از آنجا که او علاوه بر به خطر انداختن امنیت حکومت اسلامی، حرمت های اخلاقی را هم در جامعه زیر پا می گذاشت، حضرت دستور قتل کعب را صادر فرمودند و او که از ترس کشته شدن با رعایت ملاحظات امنیتی در میان مردم زندگی می کرد، بالاخره توسط گروهی از مسلمین به سزا اعمالش رسید.

۲. تحلیل دستور قتل سلام بن ابی الحقیق

یکی دیگر از سران یهود که عداوت و دشمنی زیادی با رسول خدا صلی الله علیه و آله داشت و بر خلاف پیمان نامه ای که با مسلمین بسته بودند، ضد حکومت اسلامی و مسلمین فعالیت می کرد و نقش موثری در تحریک

مشرکین علیه مسلمین در جریان جنگ خندق داشت و پس از جنگ به منطقه خیر رفت. این شخص هم توسط مسلمین و پس از کسب اجازه از حضرت به سزای عملش رسید.

۳. تحلیل قتل چند تن از شاعران یهودی

این ها هم افرادی بودند که با استفاده از زبان تاثیر گذار شعر ضد اسلام و مسلمین لجن پراکنی نموده و جایگاه معنوی حضرت را زیر سوال برد و مردم را علیه ایشان تحریک می کردند. و از آن جا که حفظ اسلام، کیان امت اسلامی و حریم اخلاقی جامعه برای پیامبر در اولویت نخست قرار داشت، حضرت پس از اقدامات و ارشادات لازم و آن گاه که هیچ چاره ای جز کشتن عناصر فاسد باقی نمانده بود، دستور به حذف آنها می دادند. و این عمل حکم جراحی جامعه آسیب خورده از سلوهای سلطانی ای بود که در صورت عدم اقدام لازم، تمام پیکره جامعه انسانی و اسلامی را دچار فساد و سلطان می نمود.

در پایان این نکته ضروری است که اسلام آیین رحمت و سهل گیری است و قائل به آزادی بیان و آزادی های مدنی است ولی تا جایی که ساحت معنویت و اخلاق در جامعه انسانی لجن مال بی اخلاقی های بعض سازمان یافته قرار نگیرد که در این صورت حیثیت اخلاقی انسان ها و کرامت انسانی انسان ها بر هر چیز دیگر اولویت دارد و اسلام به هیچ وجه اجازه نمی دهد عناصر فاسد با بسط و گسترش فسادهای اخلاقی و اعتقادی و سوء استفاده از موهبت آزادی، آزادی های حقیقی در جامعه را از بین ببرند. طرح سوال ولو جدی ترین سوالات و شباهات اعتقادی از نظر آیین اسلام نه تنها تابو نیست و ممنوعیتی ندارد بلکه افراد اجازه دارند در فضای محترمانه و با رعایت حرمتشان به طرح سوالات خود پرداخته و پاسخ مناسب را نیز دریافت نمایند.

با آرزوی موفقیت همه شما دانشجویان عزیز در تمام مراحل زندگی

برادر شما، احسان قباد